

13.2.1. Polder Stolwijk (Stolwijk, Gouderak, Berkenwoude, Gouda, Haastrecht, Vlist en Ouderkerk aan de IJssel) (1/1/1967-1/1/1975)

Bij Statenbesluit van ... 1966 (Bpb nr. 2896) werd per 1/1/1967 ook de polder Berkenwoude bij Stolwijk ondergebracht. De polder heeft een grootte van ca 4140 ha en wordt bemalen door een elektrisch gemaal te Gouderak op de Hollandsche IJssel. Inlaten van water kan geschieden door een sluis uit de Hollandse IJssel en via de polder Bergambacht. Per 1/1/1975 werd de polder opgeheven en onderdeel van het hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard. Middelblok sloot zich in 1951 ook aan.

13.2.1.1. Polder Stolwijk (Stolwijk, Gouderak, Berkenwoude, Gouda, Haastrecht, Vlist en Ouderkerk aan de IJssel) (1/1/1952 (KB 14/8/1950)-1/1/1967)

Bij Statenbesluit van 17/12/1950 (Pb nr. 1340) werden de bijzondere reglementen ingetrokken van de polders het Beijersche, den Agterbroek, Kattendijksblok, Middelblok en Veerstablok, en het waterschap Stolwijk c.a. Deze polders/waterschappen werden verenigd tot de polder Stolwijk en een bijzonder reglement daarvoor vastgesteld. Het besluit trad in werking op 1/1/1952. Ook werd de polder uitgebreid met het Waterschap der Gemene waterontlasting van de polders Stolwijk, het Beijersche, Den Agterbroek, Kattendijksblok en Middelblok en Veerstablok voor het gedeelte Veerstablok, of Waterschap Stolwijk, en met de polders die deelnamen in dit waterschap.

13.2.1.1.1. Waterschap Stolwijk c.a. (Gemeenschappelijke belangen der bovenbemaling van de polder Stolwijk, het Beijersche, den Agterbroek en van het deel van de polder Middelblok en Veerstablok, genaamd Veerstablok) (KB 17/8/1864-1/1/1952)

In het midden van de 19^e eeuw was de bemalingssituatie voor Stolwijk als volgt:

- Op de uitwatering naar Stolwijkersluis tegenover Gouda waterde mede af het Beijersche. De boezem was verdeeld in laag en hoog gedeelte en werd bemalen door twee beneden- en een bovenmolen, de Kleine, de Beijersche en de Hooge molen;
- Op de uitwatering onder Gouderak waterde mede af het Westeinde van de Achterhoek met Tienviertel en het Oosteinde van de Achterhoek met Kranepoort. Hier stonden vier molens, drie van Stolwijk en een van de Westeinde;
- Veerstablok had zijn eigen uitwatering waar een deel van Stolwijk ook gebruik van maakte.

De bemalingssituatie was nauwelijks ideaal. Na ampele discussie werd er voor alle betrokken polders, inmiddels verenigd tot één administratieve polder onder de naam 'Stolwijk, het Beijersche, den Agterbroek en Verstablok'. Bij Statenbesluit van Zuid-Holland van 12/7/1864 (Bpb. nr. 39) werd het bijzonder reglement voor deze gemeenschappelijke bemaling vastgesteld. Het beheer berustte bij de gezamenlijke polderbesturen. In 1864 was tot de inrichting van een gemeenschappelijk bovengemaal besloten, dat in 1866 werd gebouwd. Het was een stoomgemaal met scheprad met de naam 'M. Verdoold Cz', genoemd naar de toenmalige voorzitter van de polder Stolwijk. Het werd geplaatst in de Stolwijkse boezem bij Gouderak. De resultaten bleven achter bij de verwachtingen, hetgeen de stichting in 1880 van een nieuw stoomgemaal tot gevolg had, met opheffing van de trapsgewijze bemaling. Het nieuwe gemaal had twee centrifugaalpompjes die ieder aan een stoomwerktuig gekoppeld werden. Bij Statenbesluit van 11/11/1879 (Bpb nr.85) werd het reglement gewijzigd. Tussen het machinehuis en de uitwateringssluis werd een maalkolk gerealiseerd. Met de inwerkingtreding van dit gemaal ging de opheffing gepaard van de gehele windbemaling en van alle boezems, evenals de oude uitwateringssluis van de Stolwijkse boezem bij Stolwijkersluis. Het nieuwe gemaal was zo krachtig, dat in 1881 de aansluiting van de polder Kattendijksblok, door het leggen van de nodige duikers tot stand kwam. De Kattendijkse sluis werd in 1883 afgedamd. In 1920 werd het stoomgemaal vervangen door een motorgemaal. In 1948 en 1950 zijn de motoren vervangen door elektromotoren.

Per 1/1/1952 werden de polders Kattendijksblok, Middelblok en Veerstablok, onder de gemeente Gouderak, opgeheven. Zij gingen samen met het waterschap Stolwijk c.a. (Waterschap der gemene waterontlasting van de polders Stolwijk, het Beijersche, den Agterbroek, Kattendijksblok en van het deel van de polder Middelblok en Veerstablok genaamd Veerstablok) op in de polder Stolwijk.

13.2.1.1.2. Polder Stolwijk (Stolwijk) (KB 13/12/1860-1/1/1952)

Afb. 634906 Nieuwjaarskaart waarvan de postzegel is ontwaard met het kleinrond dagtekeningstempel van het hulppostkantoor STOLWIJK 31 Dec 96 4-8N, dat in gebruik was van 4/5/1884 tot 30/1/1901 toen het grootrondstempel in gebruik genomen. Het hulppostkantoor Stolwijk werd op 1/10/1870 opgericht. Het hulppostkantoor behoorde tot het ressort van het postkantoor Gouda.

Tussen 1805 en 1858 stond de polder Stolwijk onder beheer van het ambacht Stolwijk. Bij Statenbesluit van Zuid-Holland van 8/11/1860 (Bpb. nr. 17/99) werd het bijzonder reglement voor de polder Stolwijk vastgesteld. Na de opheffing van het ambacht in 1858 ging polder Stolwijk als zelfstandige polder verder. Binnen deze polder lagen de Hollandsche polder, polder Bovenkerk, polder Benedenkerk, polder Benedenheul, polder Klein Stolwijk, polder Koolwijk, polder Laag-Schoonouwen en polder Kort Schoonouwen. De Stolwijkse Boezem ten zuiden van Gouderak is de uitwateringsboezem van de polder Stolwijk, van waaruit het overtollige water op de Hollandse IJssel werd geloosd om via de Nieuwe Maas afgevoerd te worden naar de Noordzee. Oorspronkelijk gebeurde dit door middel van windmolens en sinds 1866 door gemaal Verdoold/ gemaal Verdoold. Na de opkomst van krachtige stoomgemalen (en nog weer later elektrische gemalen) was de waterberging in de boezem niet meer nodig.

13.2.1.1.2.1. Ambacht Stolwijk (1805-1858)

Tussen 1805 en 1858 stond de polder Stolwijk onder beheer van het ambacht Stolwijk.

13.2.1.1.2.2. Polder Stolwijk (v1400-1860)

Polder Stolwijk heeft al heel vroeg in Gouderak een uitwatering op de Hollandsche IJssel gezocht, waarvoor een lange, ten westen van Kranepoort lopende vliet werd gegraven. Deze uitwatering, iets beneden de kom van het dorp Gouderak, is alle vele eeuwen oud. Al op 24/3/1270 gaf Jan van Blois, heer van Schoonhoven en Gouda, aan de gemene luiden van Stolwijk toestemming voor de aanleg van een vrije watergang naar de IJssel te Gouderak met zoveel sluizen en vlieten als nodig was. Aangezien het gebied van Stolwijk onder twee heren viel, gaf ook Jan van Polanen, heer van de Lek en van Breda, een jaar later, op 31/12/1371, toestemming met dezelfde bepalingen. In het handvest van Jan van Blois werd de begiftigden ook vergund een uitwatering naar Stolwijkersluis te maken. Die waterfang kwam ongeveer ter plaatse van de oude uitwatering.

De sluis onder Gouderak had al spoedig te lijden onder verlanding. In 1476 is zij dan ook in oostelijke richting verplaatst naar de grens met de polder Kattendijksblok. Voorwaarde was dat Gouderak geen wateroverlast zou ondervinden.

De Achterbroek hield nog enige tijd, behalve haar uitwatering op de Stolwijkse boezem, een oudere uitwatering met eigen sluizen door Kranepoort en Tienviertel. In 1488 bezegelde Johan Van Naeltwijk, ambachtsheer van de Achterbroek, een contract tussen Stolwijk en het Oosteinde van de Achterbroek, waarbij werd overeengekomen dat deze voortaan uitsluitend gezamenlijk zouden uitwateren. In 1492 sloten Stolwijk en de Achterbroek met het Beijersche een overeenkomst waarbij ook het Beijersche van de Stolwijkse en Achterbroekse uitwatering bij Stolwijkersluis tegenover Gouda gebruik kon maken. In 1652 werd daar een tweetrapsbemaling ingevoerd.

Op 18/14/1518 is er een ordonnantie van de Hove van Holland over de waterkeringen van de dorpen in de Krimpenerwaard. In 1525 kwam er een akkoord met de polder Stolwijk tot stand, dat tot gevolg had dat de molen van Veerstaalblok door een zwaardere werd vervangen en ook boezem en sluis voortaan gemeenschappelijk door beide polder werd gebruikt Stolwijk had daardoor de beschikking over drie uitwateringen (te Stolwijkersluis, in het Veerstaalblok en onder Gouderak). In 1811 werd een overeenkomst gesloten tussen de polderbesturen van het Benedenkerker gedeelte van Stolwijk en het Westeinde van de Achterbroek met Tienviertel, over het bemalen van de eerste door de Westeindse molen.

In verband met de Geotrooieerde verving (zie 13.2.3.) werd de uitwateringssituatie gedurende korte tijd gewijzigd. De scheidingskaden tussen de polders waarin de verving lag, Stolwijk, Het Beijersche, Achterbroek en Berkenwoude, werden doorgraven om tot een gemeenschappelijke bemaling te kunnen komen. Dit was de stoombemaling via de Berkenwoudse boezem. Na het fiasco van de verving werd de oude situatie in 1813 hersteld.

In 1868 werd de molen van Veerstaalblok buiten gebruik gesteld en gesloopt bij de komst van het gemaal. Volgens het kadaster 1811/1832 was deze molen eigendom van de gemeente Stolwijk. De Kleine molen (v1660) aan de Slokwijkse boezem bij Stolwijkersluis (in onderhoud bij de polder Stolwijk), was volgens het kadaster 1811/1832 eigendom van Het Gemeeneland van Stolwijk en werd in 1882 gesloopt. De Grote- of Beijerse molen (sinds maalt de polder het Beijersche gezamenlijk met de polder Stolwijk) aan de Slokwijkse boezem bij Stolwijkersluis (in onderhoud bij de polder Beijerse), was volgens het kadaster 1811/1832 eigendom van Het Gemeeneland van Stolwijk en werd in 1882 gesloopt. De Hoge molen van Stolwijk werd gesticht in 1652 wegens invoering tweetrapsbemaling van een bovenmolen op de boezem bij Stolwijkersluis. Ook in 1882 werd deze molen gesloopt.

De polder Stolwijk had oudtijds twee lozingspunten in de Hollandse IJssel. Het ene liep via de Stolwijkersluis tegenover Gouda, waar de bovenmolen stond, waterde ook de polder het Beijersche af, het andere, sinds 1370, door de Achterbroek en Kranepoort bij Gouderak.

13.2.1.1.2.2.1. Hollandsche polder (Stolwijk) (v1400-)

Deze polder lag in het noordoosten van de gemeente Stolwijk, ten oosten van de Vliet en ten westen van polder Laag-Bilwijk.

13.2.1.1.2.2.2. Polder Bovenkerk (Stolwijk) (v1400-)

Deze polder lag in het noordoosten van de gemeente Stolwijk ten noorden van de polder Laag-Schoonouwen, ten zuiden van polder Laag-Bilwijk en ten westen van polder Vlist-Westzijde.

13.2.1.1.2.2.3. Polder Benedenkerk (Stolwijk) (v1400-)

Deze polder lag in de gemeente Stolwijk ten westen van de polder Bovenkerk, ten oosten van polder Klein-Stolwijk en polder Benedenheul. Ten noorden lag polder het Beijersche; de polders werden gescheiden door Stolwijkse landscheiding.

13.2.1.1.2.2.4. Polder Benedenheul (Stolwijk) (v1400-)

Deze polder lag in het zuidwesten van de gemeente Stolwijk ten zuiden van de Kootwijksche weg

13.2.1.1.2.2.5. Polder Klein Stolwijk (Stolwijk) (v1400-)

Deze polder lag in het zuidwesten van de gemeente Stolwijk ten noorden van de polder Benedenheul

13.2.1.1.2.2.6. Polder Koolwijk (Stolwijk) (v1400-)

Deze polder lag in het zuiden van de gemeente Stolwijk ten zuiden van polder Klein Stolwijk.

13.2.1.1.2.2.7. Polder Laag-Schoonouwen (Stolwijk) (v1400-)

Deze polder lag in het zuidoosten van de gemeente Stolwijk ten zuiden van de Schoonouwensche weg en Vliet.

13.2.1.1.2.2.8. Polder Kort Schoonouwen (Stolwijk) (v1400-)

Deze polder lag in het zuidoosten van de gemeente Stolwijk ten oosten van de polder Laag-Schoonouwen en was een hoger deel.

13.2.1.1.2.3. Polder het Beijersche (Stolwijk) (KB 13/12/1860-1/1/1952)

Bij Statenbesluit van Zuid-Holland van 8/11/1860 (Bpb. nr. 17/423) werd het bijzonder reglement voor de polder het Beijersche vastgesteld. De polder werd aan de zuidzijde door de Stolwijkse landscheiding gescheiden van de polder Bovenkerk. Vanaf 1864 nam de polder deel in het Waterschap Stolwijk. De polder lag gemeen met de polder Stolwijk. Voor de vervening in de polders Stolwijk, het Beijersche, de Agterbroek en Berkenwoude wordt verwezen naar 13.2.3. Per 1/1/1952 werd de polder opgeheven en gevoegd bij de polder Stolwijk.

13.2.1.1.2.3.1. Ambacht Stolwijk (1805-1858)

Deze polder was evenals de polder Stolwijk tussen 1805 en 1858 onder gezamenlijk beheer van het ambacht Stolwijk. In deze periode traden de polderbesturen in veel gevallen zelfstandig op, maar de contacten met het Provinciaal Bestuur en het Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard, liepen vaak via het ambacht.

13.2.1.1.2.3.2. Polder het Beijersche (Stolwijk) (-1860)

Deze polder was evenals de polder Stolwijk tussen 1805 en 1858 onder gezamenlijk beheer van het ambacht Stolwijk. Na de opheffing van het ambacht in 1858 ging het Beijersche als zelfstandige polder verder. Sinds 1492 maalt de polder het Beijersche gezamenlijk met de polder Stolwijk door de Beiersche boezem, die tussen Veerstablok en Middelblok gelegen was en een sluis in de IJsseldijk had. In de eerste jaren van de 19e eeuw leek het erop, dat een groot complex gronden, liggende onder Stolwijk, het Beijersche, de Agterbroek en Berkenwoude een gezamenlijke bemaling zouden krijgen in verband met het plan tot vervening van het hart van de Krimpenerwaard, dat men toen trachtte uit te voeren. In 1803-1804 werd er daartoe aan de Berkenwoude boezem in Ouderkerk aan den IJssel een stoomgemaal gebouwd, een der eerste in Nederland. De onderneming mislukte echter, en de oude toestand werd hersteld.

13.2.1.1.2.4. Polder Kattendijksblok (Gouderak) (KB 9/12/1859-1/1/1952)

De polder stond tezamen met de polders Middelblok en Veerstablok tussen 1805 en 1858 onder gezamenlijk beheer van het ambacht Gouderak. Na de opheffing van het ambacht in 1858 ging de polder als zelfstandige polder verder. Bij Statenbesluit van Zuid-Holland van 2/11/1859 (Bpb. nr. 13/392) werd het bijzonder reglement voor de polder Kattendijksblok vastgesteld. Volgens de waterstaatskaart 1^e editie (38-Gorinchem-1) van 1870 had de polder een grootte van ca 265 ha. De polder lag ten noordoosten van de polder de Nesse, gescheiden door het poldertje Tienviertel, tussen Schaapjeszijde en de Torenvliet. Ten noordoosten van Kattendijksbroek de Stolwijkse boezem en de boezempolder Kranepoort. Ten noordoosten hiervan de polder Middelblok en ten zuidoosten ligt van polder Agterbroek. De polder werd in 1881 bij de bemaling van de polder Stolwijk door het stoomgemaal opgenomen en sloot de polder zich aan bij het Waterschap Stolwijk. De molen werd geruimd en de sluis in de IJsseldijk afgedamd (1883) om in 1925 uiteindelijk gedicht te worden. In 1945 werd er een overeenkomst gesloten tussen de polders De Nesse, Kattendijksbroek en de Agtenbroek over het afvoeren van overtollig water en het leggen van een duiker. Per 1/1/1952 werd de polder opgeheven en gevoegd bij de polder Stolwijk.

13.2.1.1.2.4.1. Polder Kattendijksblok (Gouderak) (v1400-1859)

In 1727 zou de molen zijn herbouwd. De molen sloeg via een lange omkade voorboezem uit op de Hollandse IJssel. De molen stond eerst in het noordoostelijk deel van de polder aan de Gouderakse Tiendeweg en sloeg uit op een lange, smalle in noordwestelijke richting naar de IJsseldijk lopende voorboezem. Volgens het kadaster 1811/1832 was de molen eigendom van de polder Kattendijksblok. In 1848 werd de molen tot ongeveer 280 m ten zuidoosten van de IJsseldijk verplaatst en als achtkante vijzelmolen herbouwd. De boezem werd daardoor aanmerkelijk verkleind. De polder Kattendijksblok werd bij de opheffing van het ambacht zelfstandig.

13.2.1.1.2.4.2. Ambacht Gouderak (1805-1858)

Gouderak had een langwerpelijke gedaante. Het strekte zich aan de noordwestelijke kant uit langs de Hollandsche IJssel. Aan de zuidoostelijke zijden vormden de Beiersche en Gouderaksche landscheiding de grens met de polder het Beiersche (ambacht Stolwijk) en de polder de Achterhoek (ambacht Berkenwoude). Deze waterstaatkundige indeling van Gouderak is waarschijnlijk bij of vlak na de ontginning in de 12e eeuw is ontstaan. De zuidwestelijke grens werd gevormd door Schaapjeszijde (oude benaming Schaapjesheide), de noordoostelijk door de Goudscheweg. Het ambacht Gouderak bestond waterstaatkundig uit een drietal grotere en twee kleinere polders of blokken, waarvan de grenzen evenwijdig aan elkaar in de richting noordwest en zuidoost door het ambacht liepen. Dit waren de polders Veerstablok, Middelblok en Kattendijksblok, en ook de tot Achterbroek behorende poldertjes Kranepoort en Tienviertel.

Tienviertel diende tot uitwatering van Agterbroek-Westzijde, Kranepoort van Agterbroek-Oostzijde, terwijl de Beijerse boezem de oorspronkelijke waterlozing van de polder het Beijersche verzorgde. Het bestuur van de polders Kattendijksblok, Middelblok en Veerstablok werd tot het begin van de 19e eeuw gevoerd door Schout en gezworene van Gouderak.

Bij het door het Departementaal Bestuur van Holland op 28/8/1804 gearresteerd besluit, werd het gemeentebestuur gescheiden van het bestuur van het (waterstaatkundige) ambacht, zodat de polders onder gezamenlijk beheer van het ambacht Gouderak tot de opheffing in 1858. Door de opheffing werd de polder Kattendijksblok zelfstandig; de waterstaatkundig geheel los van elkaar staande-polders Middelblok en

Veerstalblok vormden tezamen de administratieve polder Middel- en Veerstalblok, met dien verstande, dat de financiële administratie voor elk polderdeel afzonderlijk gevoerd werd.

13.2.1.1.2.5. Polder Middelblok en Veerstalblok (Gouderak) (KB 9/12/1859-1/1/1952)

De polders stonden tussen 1805 en 1858 onder gezamenlijk beheer van het ambacht Gouderak. Bij Statenbesluit van Zuid-Holland van 2/11/1859 (Bpb. nr. 13/388) werden de polders onder gezamenlijk bestuur gebracht en een bijzonder reglement vastgesteld. Volgens de waterstaatskaart 1^e editie (38-Gorinchem-1) van 1870 had de polder een grootte van ca 370 ha. Veerstalblok, administratief verenigd met Middelblok had zijn eigen uitwatering door een sluis op de IJssel, maar was gemeen liggend gemaakt met de polders Stolwijk en het Beiersche. In 1864 sloot Veerstalblok zich aan bij dat jaar tot stand gekomen bemalingsgemeenschap met Stolwijk, het Beijersche en Achterbroek.

Polder Middelblok, administratief verenigd met Veerstalblok, had eveneens een eigen uitwatering op de Hollandsche IJssel. De aan de Gouderaksche Tiendeweg geplaatste molen sloeg uit op een lange smalle omkade boezem, die door een sluis in de dijk op de IJssel loosde. In 1869 werd de Middelbloksche molen vervangen door "De Drie Gebroeders" en meer noordwestwaarts verplaatst en daarmee een verkleining van de boezem. In 1913 is de windvijzelmolen 'De Drie Gebroeders' vervangen door een zuiggasmotor met centrifugaalpomp, die in de romp van de oude molen werd gezet. De sluis is in 1907 gedicht en vervangen door een afvoer- en inlaatruil. Tot 1/1/1952 werd zo gezorgd voor de bemaling van de polder Middelblok, de westelijke helft van de administratieve polder Middelblok en Veerstalblok en bleef dit polderdeel waterstaatkundig zelfstandig. De polder werd opgeheven en gevoegd bij de polder Stolwijk.

13.2.1.1.2.5.1. Polder Middelblok (Gouderak)

Middelblok werd bemalen door een windschepadmolen die stond in het midden van het zuidoostelijk deel aan de Tiendeweg. In 1809 werd de molen verplaatst en omstreeks 1832 werd de molen vervangen door een nieuwe windvijzelmolen, die meer noordwestwaarts, ongeveer in het midden van de oude boezem bij de Middelwetering, waardoor de boezem dus met de helft werd verkleind. Volgens het kadaster 1811/1832 was de molen eigendom van de polder Middelblok.

13.2.1.1.2.5.2. Polder Veerstalblok (Gouderak) (v1525-1859)

De polder Veerstalblok had tot 1525 een eigen bemaling door een molen op de Beierschen Tiendeweg, die via een omkade voorboezem (van de Tiendeweg tot aan de IJsseldijk) en een sluis in die dijk in de IJssel zijn water bracht. In 1525 kwam er een akkoord met de polder Stolwijk tot stand, dat tot gevolg had dat de molen van Veerstalblok door een zwaardere werd vervangen en ook boezem en sluis voortaan gemeenschappelijk door beide polder werd gebruikt. Dat is nadien steeds zo gebleven.

13.2.1.1.2.5.3. Ambacht Gouderak (1805-1859)

Het ambacht Gouderak voerde tussen 1805 en 1858 het gezamenlijk beheer over de polders Kattendijksblok, Middelblok en Veerstalblok.

13.2.1.1.2.6. Polder de Agterbroek of Achterbroek (Berkenwoude en Gouderak) (KB 13/12/1860-1/1/1952)

De polder stond tussen 1805 en 1858 samen met de polder Berkenwoude onder gemeenschappelijk beheer van het ambacht Berkenwoude. Bij Statenbesluit van Zuid-Holland van 8/11/1860 (Bpb. nr. 17/424) werd het bijzonder reglement voor de polder de Agterbroek vastgesteld. Volgens de waterstaatskaart 2^e editie (37-Gorinchem-1) van 1881/1882 had de polder een grootte van ca 295 ha, incl. polder Wellepoort. Vanaf 1864 nam de polder deel in het waterschap Stolwijk. Op de uitwatering naar Gouderak waterden mede af het Westeinde van de Achterbroek met Tienviertal en het Oosteinde van de Achterbroek met Kranepoort. Het Westeinde van de Achterhoek, waarmee Tienviertel gemeen lag, had een lager peil, een eigen inlaatsluis in de IJsseldijk in Tienviertal en een eigen boezem, de Westeindsche boezem, die met de lange zijde langs de Gouderakse landscheiding lag en aan zijn noordpunt in open verbinding stond met de Stolwijkse boezem. Op deze gezamenlijke boezem sloegen vier molens uit, drie van Stolwijk en een van het Westeinde van de Achterbroek en Tienviertel.

Na de opheffing van het ambacht in 1858 ging den Agterbroek als zelfstandige polder verder. Per 1/1/1952 werd de polder opgeheven en gevoegd bij de polder Stolwijk.

13.2.1.1.2.6.1. Agterbroek-Westeinde (Berkenwoude en Gouderak) (ca 1450-1860)

Zoals vermeld bij de polder Stolwijk had Stolwijk al heel vroeg in Gouderak een uitwatering op de Hollandsche IJssel gezocht, waarvoor een lange, ten westen van Kranepoort lopende vliet werd gegraven. Deze uitwatering, iets beneden de kom van het dorp Gouderak, is alle vele eeuwen oud. Al op 24/3/1270 gaf Jan van Blois, heer van Schoonhoven en Gouda, aan de gemene luiden van Stolwijk in 1371 Jan van Polanen, heer van de Lek en van Breda, aan de gemene luiden van Stolwijk en de met deze polder tezamen uitwaterende polder de Achterbroek een vrije watergang op de Hollandsche IJssel, beginnende op het 'Gouderakervelt an den afterbroec' en lopende tot aan de IJsseldijk met zoveel sluizen en vlieten als daarvoor nodig blijken te zijn. Stolwijk had toen al een uitwatering op de IJssel onder Stolwijkersluis tegenover Gouda. De Achterbroek hield nog enige tijd, behalve haar uitwatering op de Stolwijkse boezem, een oudere uitwatering met eigen sluizen door Kranepoort en Tienviertel. Uit een document, gedateerd 7/10/1476, waarin Karel van Bourgondië toestemming gaf tot het verplaatsen van een sluis, blijkt dat al in dat jaar de polder de Agterpoort werd bemalen door een windmolen. Op 3/4/1488 bezegelde Johan Van Naeltwijk, ambachtsheer van de Achterbroek, een contract tussen Stolwijk en het Oosteinde van de Achterbroek, waarbij werd overeengekomen dat deze voortaan uitsluitend gezamenlijk zouden uitwateren. In 1811 werd een overeenkomst gesloten tussen de polderbesturen van het Benedenkerker gedeelte van Stolwijk en het Westeinde van de Agterbroek met Tienviertel, over het bemalen van de eerste door de Westeindse molen. Volgens het kadaster 1811/1832 was de molen eigendom van de polder het Westeinde van den Agterbroek en Tienviertal. De molen verdween toen er een gemaal kwam van het waterschap Stolwijk.

13.2.1.1.2.6.2. Tienviertal Polder (Berkenwoude en Gouderak) (ca 1450-1860)

Ter wille van de afwatering van het achterland liet men stroken land open tussen de ontginningsbokken. Tussen de Nesse en Katendijksblok ligt Tienviertel dat ca 300 m breed is. Tussen Kattendijksblok en Middelblok ligt Kranepoort, half zo breed. Toen de rivierdijk doorlopend werd gemaakt kwamen deze stroken gemeen te liggen met het Westeinde en Oosteinde van de Achterbroek. Het Westeinde van Agterbroek was dus al heel lang verenigd met de polder Tienviertel, die diende tot uitwatering van het Westeinde van Agterbroek; zie verder de toelichting bij Agterbroek-Westeinde. Bij het reglement van 1860 werden de polders Agterpoort West- en Oostzijde, Tienviertel en Kranepoort onder één bestuur gebracht.

13.2.1.1.2.6.3. Agterbroek-Oosteinde (Berkenwoude en Gouderak) (ca 1450-1860)

Zie de toelichting bij Agterbroek-Westeinde. Bij het reglement van 1860 werden de polders Agterpoort West- en Oostzijde, Tienviertel en Kranepoort onder één bestuur gebracht.

13.2.1.1.2.6.4. Kranepoort Polder (Berkenwoude en Gouderak) (ca 1450-1860)

Voor Kranepoort wordt ook verwezen naar Tienviertel. Het Oosteinde van Agterbroek was dus al heel lang verenigd met de polder Kranepoort, die diende tot uitwatering van Agterbroek-Oosteinde; zie verder de toelichting bij Agterbroek-Westeinde. Bij het reglement van 1860 werden de polders Agterpoort West- en Oostzijde, Tienviertel en Kranepoort onder één bestuur gebracht.

13.2.1.1.2.6.5. Polder Wellepoort (Berkenwoude en Gouderak) (ca 1450-1860)

Bij het octrooi van 23/6/1797 voor de vervening van landen waren ook betrokken de landen in het ambacht Berkenwoude inclusief de Wellepoort en de Achterbroek. De polder Wellepoort lag ten westen van Agterbroek en werd voor een gedeelte in het noordwesten begrensd door de Tienviertalpolder. De polder lag gemeen met Agterbroek. In het reglement van 1860 vinden we niets terug over polder Wellepoort. Echter op de bij het reglement behorende kaart is Wellepoort onderdeel van polder Agterbroek.

13.1.2.4.1.6.6. Ambacht Berkenwoude (1805-1858)

Het ambacht Berkenwoude voerde tussen 1805 en 1858 het gemeenschappelijk beheer over de polders Berkenwoude en den Agterbroek.

Bronnen:

Waterstaatskaarten

Archief Polder Stolwijk en rechtsvoorgangers

De Krimpenerwaard (1996), Catharina L. van Groningen, Rijksdienst voor de Monumentenzorg

www.molendatabase.net, www.molendatabase.org